

PIOTR PRUSS

ur. 1911; Chełm

Miejsce i czas wydarzeń	Chełm, II wojna światowa
Słowa kluczowe	projekt Tajne nauczanie. Cisi bohaterowie, prowadzenie tajnego nauczania, organizacja tajnego nauczania, Antoni Grudniewski

Niezorganizowana i zorganizowana praca w tajnym nauczaniu

Niezorganizowana praca w tajnym nauczaniu polegała na tym, że sporadycznie i spontanicznie były przypadki, tak na terenie powiatu chełmskiego, jak i w Chełmie, że niektórzy nauczyciele z własnej potrzeby wewnętrznej, patriotycznej, organizowali czy uczyli powiedzmy jedną czy dwie osoby języka polskiego, historii, czy nauki o Polsce współczesnej. To działo się do 1941 roku. W 1941 roku tajne nauczanie zostało ujęte w pewne ramy, zostało zorganizowane i szło od góry, od Warszawy, poprzez Lublin, aż powiedzmy do województwa, powiatów, gmin i wsi. Niezorganizowane tajne nauczanie nie było nigdzie, tak jak i to drugie, nie było nigdzie rejestrowane, stąd tylko wie się o tym, że miało to miejsce, bo wynikało to z rozmów prywatnych z osobami zainteresowanymi. Tajne nauczanie było zorganizowane w tym sensie, że odgórnie powiedzmy prowadził te sprawy w Lublinie Jan Odroń w sprawie okupacji hitlerowskiej i kierownik okręgu biura oświaty i kultury na okręg lubelski. Było to tajne biuro rzecz jasna i po zaangażowaniu mnie, tak jak wcześniej mówiłem, przez kogoś, kogo nie znałem, i nie znam, miałem kontakt z Lublinem, z panem Odroń. W dzisiejszej nomenklaturze to kurator. Z nim kontaktowałem się od czasu do czasu, i z nikim więcej na terenie Lublina. On zbierał pewne dane, czy instruował, czy w oparciu o inne powiaty, bo najprawdopodobniej kontaktował się z przedstawicielami innych powiatów. Pewne instrukcje nam przekazywał. Ja z kolei na dołach kontaktowałem się z kilkoma osobami, które z kolei miały kontakty z następnymi, ze względu na obawę przed wysypaniem się, przed ujawnieniem. Stąd też powiedzmy rozmawiałem z kilkoma osobami, które to z ramienia Związku Nauczycielstwa Polskiego organizacyjnie piastowały udział kierowników oświaty i kultury w ośrodkach gminnych. Zespoły liczyły po kilka, czasem kilkanaście osób. Sama praca polegała na normalnym prowadzeniu zajęć z młodzieżą, a szczególnie z młodzieżą klas najstarszych szkoły powszechnej, a więc klas siódmych, no i młodzieżą poziomu szkół licealnych. Były tak, że w wyniku tejże pracy wielu uczniów zdawało egzaminy

na poziomie szkoły średniej. Nawet jeśli idzie o sam Lublin, to były przypadki składania tajnych matur przed komisją dwu, trzyosobową, która wydawała odpowiednie zaświadczenia zainteresowanym. Praca nie była ilustrowana powiedzmy jakimiś sprawozdaniami, ze względów zasadniczych - bo za to groziła kara więzienia, może i więcej. Osobiście prowadziłem taki zespół w Chełmie, gdzie miałem uczniów czy słuchaczy na poziomie szkoły średniej. Mam jednego ucznia, który no nie wiem czy żyje, ale dzięki oświacie w tajnym nauczaniu ukończył później studia, był profesorem medycyny, z czego się ogromnie cieszę. Praca trwała, jak mówię, ta zorganizowana, tajne nauczanie, od 1 marca 1941 do 22 lipca 1944 roku. Nie rejestrowaliśmy ilości punktów tajnego nauczania ze względu na bezpieczeństwo. Wiele osób, które brało udział w tajnym nauczaniu ma swoje odbicie w wydawnictwach, w książkach dotyczących tajnego nauczania. Tam są zdjęcia, fotografie zebrane już po wojnie, w latach 70., latach 60., resztki zdjęć zainteresowanych osób, jak i zdjęcia tych osób, które były aresztowane, jak i zginęły, o czym wspominałem - o Antonim Grudniewskim, który zginął będąc nauczycielem tajnego nauczania i członkiem organizacji ruchu oporu podziemnego. Podczas okupacji był kierownikiem pracując w partyzantce Armii Krajowej. W wydawnictwie przygotowanym przez nas, przez Klub Byłych Nauczycieli Tajnego Nauczania, który powstał w Lublinie, którego byłem przewodniczącym, w jednej z książek „Ocalić od zapomnienia. Oświata na Lubelszczyźnie w 39-44” są zdjęcia, jest około 100 zdjęć nauczycieli, którzy na terenie województwa lubelskiego, już nie tylko w Lublinie czy w Chełmie, ale w województwie brali czynny udział, prowadzili tajne nauczanie.

Data i miejsce nagrania	2009-05-18, Lublin
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"